

máshogy nem, hát bosszút állva mindazért, amit a családjával elkövettek. Amíg Bruuno hajója, az Aldebaran kirakodik, sötét titkok és súlyos vétségek kerülnek napvilágra. Az olvasót és az apa-fiú kapcsolatot egyaránt megviselik a múltból előrángatott, az emberi méltóságot alapjaiban megtréptázó esetek. Amikor Aaro keze használhatatlan lett, Laina, a felesége ment le a kikötőbe dolgozni, méghozzá rönkfákat rakodni. A rakodómunkások toborzása, a rokonság előnyökhöz juttatása egy elmúlt időszakra emlékezteti az olvasót: Korpela ott szégyeníti meg a falu lakosait, ahol csak tudja, míg ők azért várakoznak csapatostul a szabad ég alatt, hogy felvegye őket egy-egy rakodás erejéig dolgozni. Akit kiválaszt, annak bizton kerülni étel az asztalára, akiket viszont nem, azok nem is reménykedhetnek, lévén ez az egyetlen munkalehetőség. Kérdéseinkre csak sokára kapunk választ: mivel fogalkozott Laina, és miért rándul össze Jallu, a boltos Bruuno nevének hallatán?

A történet tele van meglepetéssel; ezek egyike, amikor Bruuno el látogat egy sötét padlásszobába, hogy feltegye élete legkínzóbb kérdéseit Istennek. Isten kezdetben elutasító: a fiúnak nem szabad felkapcsolnia a villanyt, hiszen nem kell mindent látnia és tudnia. Bruuno végül megkapja az áhított választ, de közben „Isten angyalokai” tüzes nyilat lőnek a mellébe.

Skiftesvik stílusa hűvös, távolságtartó, szinte könyörtelen. Eszé ágában sincs moralizálni, pusztán hidegvérrel tudósít bennünket az – időnként elborzasztó – eseményekről. Semlegesség és nyugodtság árad a lapokról, a szerző nem foglal állást, pedig a történet nagyon is felkavaró; akár a mi hajónkra is felkapaszkozhat és ránk bámulhat hatalmas, nedves szemével az a bizonyos fóka.

KOVÁCS B. EDIT

(Fordította Pap Éva, *Polar Könyvek, Budapest, 2003, 204 oldal, ár nélkül*)

SZTANISZLAV SZTRATIEV:

Másutt *Bolgár egypercesek*

A semmire nyíló kapu vasból van, két oszlopa márványból; ha a kovácsolt, tekerdő indákon keresztülnézel, láthatod: nincs mögötte semmi. Kinyitják és becsukják néha, mégis csak kapu kilinccsel, kulccsal, ahogy illik. A semmire nyíló kapu létezik, de létezése önmagát tagadja: *céltalan*.

A semmire nyíló kapu cinizmusa kelet-európai sajátosság, és Sztratiev groteszkjei, egypercesei is ebből a cinizmusból, ha úgy tetszik, paradoxonból fakadnak. Ebből a forrásból merített Gombrowicz, Mrozek, Karinythy vagy Örkény, és Sztratiev sem maradt

le a nagy elődök mögött. A létezés, a fennmaradás paradoxona ez, Sztratiev szavaival: „A fizika s a természet törvényei szerint olyan, hogy bolgár, nem létezhet. De nem így van.” A csalódott idealisták, a kisemberek, a szélmalomharcot vívók szószólója ő: Don Quijote és Sancho egyszerre.

Sztratiev a bolgárság, mondhatni a kelet-európai lét identitását, célját és funkcióját keresi. Az analógia kitapintható, a hívószavak rögtön működésbe lépnek: kisország, kistotalitarizmus, kisdemokrácia. Tudjuk, milyen Bécsben, Párizsban vagy Rómában szendvicsen, otthoni kolbászon élni (*Bolgár turista beszélgetése francia galambbal a Louvre udvarában*), milyen érzés a világ „boldogabbik” felébe vágni (*Másutt*), milyen érzés az, amikor „nyugaton” nem tudják, országod hol fekszik, s azt pláne nem, hogy mi a fővárosa (*Sztojan a világ szemében*). Mi, akik a vasfüggöny mögül bújtunk ki, még egymásról sem tudunk semmit, ezért is meghökkentően tanulságos számunkra Sztratiev kötete.

A könyv első felében, *A bolgár szemszögben* Sztratiev olyan eszmék jelenlétét kutatja a bolgár önmeghatározásban, mint a Szabadság és a Demokrácia – igen, így szimbolikusan. Aztán a nagybetű összezsugorodik, és örülhetünk, ha a kisbetű megmarad. Illetve biztos, hogy nem marad meg; kapunk helyette mást, amit Sztratiev igazságnak vél, vagyis az igazság sztratievi átíratát. A groteszk

torz tükrét tartja elénk, hogy a dolgok ferdesége tisztán látszódjék, ezen a kétszeresen tükröződő családságon pedig már csak mosolygni, néhol egy jót röhögni tudunk. Keserű válaszok, fájdalmasan igaz gondolatok sorjáznak egymás mellett, csaknem mindig kijelentő módban. Higgadt, szinte monoton stílus jellemzi a kötet első részét, de az író önironikus sorai önmagukért beszélnek: „A monológ az egyetlen beszédforma, amely a Balkán-félszigeten dívik.” (*Miért nincs Shakespeare-ünk?*) Néhol olyan tömörséget érnek el ezek a szövegek, hogy inkább szabadversnek nevezném, mint prózának.

Miért nem jó a szabadság, ha mégiscsak van? Az író így felel: mert önmagában a szabadság nem érték. Sztratiev azt állítja, hogy feltétlen módon még a demokráciában, sőt talán Amerikában sem létezhet. Ebből a dekadenciából született *A rab-szolgaság dícsérete*, az *Út ázsiába*, *A szabadság, señor...* és az *Átlagcsalád*, mely írást kísértetiesen körüluggi a *Roncáfilm*ből jól ismert magyar valóság kesernyés illata.

Bár a második rész, *A liberális értékek végső diadala* is megtartja szikárságát, itt találkozhatunk a „beígért” egypercesekkel. A lehetséges és a lehetetlen összekeveredésével Sztratiev szinte szürreális világa nyílik meg előttünk. Ezen univerzum fő alakja Paszkál, az „átlagember”. Életének apró mozzanatai éppen attól válnak egyszerre félelmetessé és

nevetségessé, hogy különleges lesz a hétköznapiból, normális az abnormalisból. *A lehetetlen helyi sajátosságai*ban a következőt olvashatjuk: „A lehetetlennek [...] ezeken a helyeken van néhány sajátossága. Nevezetesen – hogy teljesen lehetséges. Még a szükségesnél is jobban.”

Sztratiev kapuja mégsem a semmire nyílik, hanem a Másuttra, igen nagy M-mel, mert: „Másutt van a mi karmánk. / Csak ott látszunk boldogoknak. / De itt éljük le az életünket.” Világának megértését Anri Kulev bolgár képzőművész és filmrendező lenyűgöző erejű grafikái, illusztrációi, valamint hú tolmácsolói, a fordítók: Csíkhelyi Lenke, Donceev Toso, Genát Andrea és Szondi György segítik.

SZÉKELY GYÖNGYVÉR

(*Napkút Kiadó, Budapest, 2003,*
136 oldal, 1490 Ft)

ANTAL BALÁZS:

Öreg

Antal Balázs fiatal, elsőkötetes prózaíróként talán meglepő, de legalábbis nehéz témát választott, amikor az öregeket tette történetei szereplőivé, ráadásul egy olyan faluba helyezve őket, amely eltűnőben van. A nyolc elbeszélésben egy olyan valóságot ábrázol, ráadásul olyan módon, amely

feleslegessé tesz minden aggodalmat. A Bükk erdeiben, gyárvárosok peremén játszódó írásokba annyi életmozzanatot, gondolathalmazt sikerül sűrítetnie, hogy az eltűnésből szinte áttűnés lesz, a szereplők magára maradottsága, sorsszerű kiszolgáltatottsága egyszerre misztikussá válik.

Az elbeszélések sodró lendülettel visznek valami mélyebb líraiság felé, hol a delírium, hol a szerelem, hol az egyszerre kijózanító és kétségbeejtő halál nyomdokain haladva. Az események mindig az elmúlás felől tűnnek föl, vagy egyszerűen csak a végére értünk oda, s utólag rekonstruálhatjuk a történetet – ez a rekonstrukció pedig rendszerint ténylegesen építőbb, mintha linearitásába helyeznénk a cselekményt. A líraiságnál maradván, Antal Balázs néhol valóban lírát, sőt verset ír, mint az *Elvesztetni egy nőt* című írásában, ahol a trombitásban a szerelem akkora erővel és úgy fejeződik ki, mintha Oravecz Imre *Hopik-könyvének* egyik indián-versét olvasnánk. Ezek az archaikus, szétszakadóban lévő ösközösségi társadalmak népdalaihoz hasonló monoton szövegek azonban mély szimbolikát, fogalmiságot hordoznak: „Ág Bogi a végtelen tér, a föld Ág Bogiban van, Ág Bogi a föld, a sivatag Ág Bogiban van... Ág Bogi Ág Bogiban van.”

A párbeszéd alkalmazása is kiforrott, nem csak a belső monológokkal felérő, versszerű, szuggesztív leíró részeké. Az ábrázolás szándékoltnan nem olyan, mint az ábrázolt;